

Dr. Dudás Attila*

Az (új) szerb polgári törvénykönyv készülő Előtervezetéről

A polgári jog kodifikációja az 1844-es évi szerb Ptk.-tól napjainkig

A polgári jog anyagának kodifikációja Szerbiában hosszú múltra tekint vissza és ez a folyamat még mindig tart. Ebben a folyamatban sajátos fordulatokat hozott mind a Trianon utáni „első” Jugoszlávia, mind pedig a II. világháború utáni „második” Jugoszlávia, melynek utolsó szakaszát, a többi szocialista országgal ellentétben, a liberalizmus és a szabadabb, piac-orientáltabb társadalom kifejezettebb elemei jellemezték, azonban alapjában sohasem tudott teljesen elszakadni a szocialista jogalkotás vezérlő elveitől.

Az elmúlt több mint másfél évszázadnyi polgári jogi fejlődést, a változó ideológiai társadalmi háttér mellett az összetett államszerkezeti formák is lassították. A XX. század folyamán egyik közös délszláv államban sem létezett egységes törvényhozási hatáskör, amely az összes polgári jogot alkotó klasszikus jogágakat felölelte volna, sem a szövetségi állam, sem pedig a tagállamok szintjén. A 2003-ban létrejött utolsó közös délszláv államalakulat, Szerbia és Montenegró laza államszövetsége, már egy olyan államszerkezetet jelentett, amelyben (tagállami szinten) létezett egységes hatáskör a polgári jog teljes anyagának kodifikálására. Ennek a kérdésnek azonban az államunió „tiszavirág” élete miatt nem sikerült napirendre kerülnie, hiszen 2006-ban Montenegró kiválásával megszűnt létezni. Hosszú idő után Szerbia újra unitárius típusú állammá vált (a tartományi hatáskörök még nem olyan jelentősek, hogy mást fajta államszerkezeti modell felé való közelítést jelentenének), így az eddig fennálló törvényhozási hatáskör-megosztások eltűntek, lehetőséget biztosítván a polgári jog anyagának egységes kódexbe való foglalására. Az első lépések ebben az irányban nem sokkal az önállósulás után történtek, egy kodifikációs bizottság kinevezésével, 2006-ban.

A szerbiai, illetve a tágabb értelemben vett délszláv polgári jog XIX. századi kodifikálásának két legkiemelkedőbb eredményének az 1844-es évi szerb polgári törvénykönyvet és az 1888-as évi montenegrói

---

* Dr. Dudás Attila, egyetemi docens, Újvidéki Egyetem, Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, Újvidék

Általános Vagyonjogi Törvénykönyvet kell tekinteni.

Az előbbi valójában az osztrák Ptk. lényegesen lerövidített és a Szerb Fejedelemségben uralkodó viszonyokhoz alkalmaztatott szerb nyelvű fordítása volt.¹ Az 1844. évi Ptk. elfogadása kétségtávol mér-földkönek számított, mivel ezáltal a Szerb Fejedelemség azon kisszámú európai államok csoportjába került, amelyek már a XIX. első felében rendelkeztek kodifikált polgári joggal.² Ettől eltekintve azonban a Ptk. alkalmazása során számos hiányossága mutatkozott meg, belső ellentmondásai az idő folyamán egyre nyilvánvalóbbá váltak. Idővel a Ptk. külső kvalitásai, a társadalom felé megnyilvánuló általános jelentősége rohamosan fakult, amivel egyenes arányban kerültek felszínre a kódex szinte elháríthatatlan belső tartalmi és szerkezeti hiányosságai.³

Az 1888. évi montenegrói Általános Vagyonjogi Törvénykönyv ellenben egy tartalmában viszonylag eredeti, a történeti jogi iskola tanainak fényében létrejött kódex, amely igaz nem teljes törvénykönyv, hiszen nem szabályozta a családjogi és öröklési jogi viszonyokat, de a szakirodalom a XIX. század egyik legkiválóbb polgári jogi kodifikációjának tekinti. Minőségét nem csak a délszláv, hanem az európai doktrína is hangsúlyozza.⁴

A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság volt az első közös délszláv államalakulat. Ennek az államnak azonban nem volt egységes polgári jogi szabályozása. A két világháború közötti időszakot az ún. jogi partikularizmus állapota jellemezte: a jogi kontinuitás elvével összhangban minden, az új államot létrehozó területrészt jogrendje, amely az SzHSz Királyság létrejötte előtt hatályban volt, továbbra is hatályban maradt. Ez azt jelentette, hogy a polgári jogi szabályozás tekintetében hat különböző jogrend volt hatályban: így hatályban maradtak az 1844-es szerb Ptk., az 1888-as montenegrói és az 1811-es évi osztrák Ptk.

A II. világháború után az új szocialista délszláv állam a jogi disz-

---

¹ Az osztrák Ptk. hatásáról az 1844-es évi szerb Ptk.-ra, valamint a szerbi polgári jog fejlődésére általában, ld. részletesebben József Szalma, *Der Einfluss des ABGB auf Serbien*, in: *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, Band III – Das ABGB ausserhalb Österreichs*, Duncker & Humblot, Berlin, 2010, 399. p.

² Ld. Miodrag Orlić, *Istorija nastajanja građanskog zakonodavstva u Srbiji (A polgári törvényhozás fejlődésének története Szerbiában)*, *Pravni život*, Beograd, 2007/11. sz. 37. p.

³ Uo.

⁴ Ld. Hamza Gábor, *Az európai magánjog fejlődése*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002, 212. p.

kontinuitás elvét fogadta el, azaz megtagadta a jogfolytonosságot az előző állam jogrendjével, ami 1946-ban nyert törvényi formát. E törvényt a szakirodalom röviden csak Hatálytalanítási törvényként szokta említeni (*Zakon o nevažnosti*).⁵ A Hatálytalanítási törvény joghatás nélkülinek minősítette mindazokat a jogszabályokat, amelyeket a tengelyhatalmak és szövetségeseik (a törvény szóhasználatával élve a “megszállók”) hoztak meg az 1941. április 6-a utáni időszakban⁶, illetve hatályon kívül helyezte az 1941. április 6-án hatályban lévő teljes jogrendet⁷. Ezt a merev, sőt akár radikálisnak is nevezhető megoldást az új hatalom azzal indokolta, hogy a semmisnek tekintett, illetve hatályon kívül helyezett jogszabályok teljesen másmilyen szociális és gazdasági körülmények között kerültek elfogadásra.⁸ A teljes és kivételt nem ismerő diszkontinuitás az előző állam jogrendjével, azaz a teljes hatályos jogrend azonnali megszüntetése, azonban, jogi anarchiába juttatta volna a társadalmat. Ez nyilván világos volt a jogalkotó számára is, mert a Hatálytalanítási törvény előírja, hogy az Elnökség határozatával elrendelhetette, hogy az előző jogrendet alkotó egyes jogszabályokat ne sújtsa a Hatálytalanítási törvény hatálya (ez a lehetőség nem vonatkozott a tengelyhatalmak és szövetségeseik által a háború alatt elfogadott jogszabályokra).⁹ Ezzel a lehetőséggel a törvényhozó gyakorlatilag sohasem élt. A régi, már hatályon kívül helyezett jogszabályok alkalmazására volt azonban még egy út, amely az egyes eljárásokban eljáró bíróságok számára állt rendelkezésre és amely a gyakorlatban igen elterjedt volt a háború utáni években. Egyes jogi normákat az 1941. április 6-a előtti jogszabályokból (tehát nem az egész jogszabályokat mint jogforrásokat) a konkrét esetekben eljáró bíróságok alkalmazhatták, amennyiben az új állam az adott kérdést még nem szabályozta, ha a régi jogszabályban található jogi norma még mindig relevánsnak bizonyult az adott kérdésre és amennyiben al-

---

⁵ Ld. *Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije* (Az 1941. április 6-a előtt és az ellenséges megszállás alatt elfogadott jogszabályok hatályon kívül helyezéséről szóló törvény), Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije (a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság Hivatalos Lapja) 1946/86. sz.

⁶ Ld. Hatálytalanítási törvény, 1. szak.

⁷ Ld. Hatálytalanítási törvény, 2. szak.

⁸ Ld. Nikola *Srzentić*, Povodom Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije (Az 1941. április 6-a előtt és az ellenséges megszállás alatt elfogadott jogszabályok hatályon kívül helyezéséről szóló törvény alkalmából), *Arhiv za pravne i društvene nauke*, 1946/7-12 sz. 214. p.

⁹ Ld. Hatálytalanítási törvény, 3. szak.

kalmazása nem volt ellentétben az új állam közrendjével.¹⁰ Ez az ún. régi „jogi normák” (*stara „pravna pravila”*) szabálya, amely az egyes esetekben eljáró bíróságoknak széleskörű jogalkalmazási, szinte már jogalkotási szabadságot biztosított, hiszen szabad megítélésük szerint döntöttek arról, hogy egy adott jogi kérdésre, amelyet az új állam saját jogforrásaival még nem szabályozott, fellelhető-e a régi jogforrásokban releváns jogi norma. A régi jogrend releváns jogi normáinak a bíróságok általi alkalmazása gyakori megoldást jelentett a joghézagok pótlására. Sőt, ez nem csupán lehetőség volt a bíróságok számára, hanem kötelezettség is, hiszen minden esetben kötelesek voltak a régi jogszabályokból egyes jogi normákat alkalmazni, ha nem létezett alkalmazható új jogszabály az adott kérdésre vonatkozólag.¹¹ A régi „jogi normák”, tehát közvetlenül nem alkalmazható, sajátos jogforrás, amelyet az eljáró bíróság köteles felhasználni határozatának indoklásában, ha az adott kérdést hatályos jogszabály nem szabályozza. A bíróság nem csak a területén valamikor hatályban lévő jogszabályokból meríthet joganyagot az ügy eldöntéséhez, hanem olyan jogszabályból is, amely más területre vonatkozott volt hatályban.¹² Így például ma Szerbiában joghézag esetén az eljáró bíróságnak nem kell feltétlenül az 1844-es szerb Ptk. rendelkezéseit alkalmaznia (bár rendszerint ezt teszi), hanem jogi megoldást meríthet az 1811-es osztrák Ptk. vagy az 1888-as montenegrói Általános Vagyonjogi Törvénykönyvből is, ha ezek rendelkezéseit megfelelőbbnek tartja.

A II. világháború előtti jogforrásokban található jogi normáknak a bíróságok általi alkalmazására csak átmeneti megoldásként tekintettek, amire csupán addig lett volna szükség, amíg az új állam saját jogforrásaival le nem fedti a joghézagokat. Minden egyes újabb, a polgári jog területét érintő jogszabály elfogadásával szűkül a XIX. századi kódexek alkalmazásának lehetősége. A mai tételes szerb jogban a polgári jog klasszikus ágait ún. „rendszerszintű törvények” szabályozzák, amelyek közül néhány még a XX. század hetvenes-nyolcvanas éveiben került elfogadásra. Ezek a valamikori szövetségi törvények, amelyek a jogfolytonosság elvével összhangban nem veszítették el hatályukat, hanem most már a Szerb Köztársaság törvényeként vannak alkalmazásban, valamint

---

¹⁰ Ld. Hatálytalanítási törvény, 4. szak.

¹¹ Ld. *Szrentić*, i.m. 216. p.

¹²Ld. Mihailo *Konstantinović*, *Stara „pravna pravila” i jedinstvo prava* (A régi „jogi normák” és a jogegység), *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* (A belgrádi Jogtudományi Kar kari aktája), 1982/3-4. sz. 544. p. Az 1952-ben megjelent eredeti cikk újbóli közlése.

azok a törvények, melyeket Szerbia önálló hatáskörben, mint az egymást váltó jugoszláv szövetségi államok tagállama fogadott el. Ezek a következők:

- az 1978. évi Kötelmi viszonyokról szóló törvény¹³,
- az 1980. évi Dologi jogviszonyok alapjairól szóló törvény¹⁴,
- az 1995. évi Öröklésről szóló törvény¹⁵ és
- a 2005. évi Családtörvény¹⁶.

Az említett rendszerszintű törvények mellett, számos különtörvény van hatályban, amelyek szintén a polgári jog egyes intézményeit vagy intézménycsoportjait szabályozzák. Így különtörvények léteznek a jelzálogról, ingójelzálogról, társasági jogról, szellemi alkotások oltalmáról, etc.

Az 1844-es szerb Ptk., az 1888-as montenegrói Általános Vagyonjogi Törvénykönyv, valamint az 1811-es osztrák Ptk.-ban található jogi normák alkalmazása még ma is lehetséges Szerbiában, igaz, alkalmazási területük már nagyon szűk, hiszen az egyenes arányban csökken az új jogszabályok számának növekedésével.¹⁷ Azonban a mai napig is pl. az ajándékozási szerződéssel kapcsolatos egyes kérdésekben még

---

¹³ Ld. *Zakon o obligacionim odnosima* (Kötelmi viszonyokról szóló törvény), Službeni list Savezne Federativne Republike Jugoslavije (A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Hivatalos Közlönye) 197/29, 1985/39, 1989/45 (az Alkotmánybíróság határozata), 1989/57 és Službeni list Savezne Republike Jugoslavije (A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Hivatalos Közlönye) 1993/31. sz.

¹⁴ Ld. *Zakon o osnovama svojinskoopravnih odnosa* (A dologi jogviszonyok alapjairól szóló törvény), Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Hivatalos Lapja) 1980/6, 1990/36. sz. és Službeni list Savezne Republike Jugoslavije (A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Hivatalos Lapja) 1996/29. sz. A törvénynek egyes, a jelzálogra vonatkozó rendelkezéseit a 2005-ben elfogadott Jelzálogtörvény hatályon kívül helyezte. Ld. *Zakon o hipoteci* (Jelzálogtörvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye) 2005/115. sz.

¹⁵ Ld. *Zakon o nasleđivanju* (Öröklésről szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye) 1995/46. sz. és 2003/101. sz. (a Szerb Köztársaság Alkotmánybíróságának határozata).

¹⁶ Ld. *Porodični zakon* (Családtörvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye) 2005/18. sz. A „Családtörvény” magyar fordítása nem a legmegfelelőbb, de ez áll legközelebb a szerb nyelvű „Porodični zakon” kifejezéshez.

¹⁷ Ld. részletesebben József Szalma, *Geltung und Bedeutung der Kodifikationen Österreichs, Serbiens und Montenegros im ehemahligen Jugoslawien*, *Zeitschrift für neuere Rechtsgeschichte*, Manz, Wien, br. 4/1994, 341-349. p.

mindig az 1844. évi szerb Ptk.¹⁸ rendelkezéseit alkalmazzák a bíróságok, mert az ajándékozási szerződést II. világháború utáni jogszabály nem szabályozza.

A készülő polgári törvénykönyv Előtervezetéről

Amikor Szerbia 2006-ban, szinte egy teljes évszázad után, újból unitárius állammá vált, minden feltétel teljesült, hogy megkezdődjön egy egységes polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozása, amely egy törvényszövegben ölelné fel a polgári jog klasszikus jogágaihoz tartozó szabályokat. Többé már nem léteznek azok az alkotmányjogi, a szövetségi állam és a tagállamok közötti törvényhozási hatáskör-megosztásból eredő korlátozások, amelyek 1971 óta töretlenül jóformán lehetetlenné tették egy egységes polgári törvénykönyv elfogadását.

A Kormány 2006-ban egy tizenegy tagú bizottságot nevezett ki, amelyet a polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozásával bízott meg. A Kodifikációs Bizottság 2007-ben részletes hivatalos jelentést tett közvé addigi munkája eredményeiről (ez tekinthető az új kódex Előtervezete Első könyvének)¹⁹. A Bizottság megbízatásának első évében tizenkét alkalommal ült össze. Ezeken a munkaüléseken a Bizottság tagjai elvi megállapodásra jutottak a kódex tartalmáról, a kodifikáció legmegfelelőbb módszereiről és a polgári jog egyes jogterületeivel kapcsolatos különleges fontossággal bíró kérdésekről.

A Kodifikációs Bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozásában elért eredményeket fokozatosan, külön könyvekbe bontva teszi elérhetővé a nyilvánosság számára. A Ptk. tervezett könyves szerkezetében minden könyvet a polgári jog egy-egy klasszikus jogágát alkotó általános jellegű szabályok képeznék.

---

¹⁸ Ld. pl. a belgrádi Fellebbviteli Bíróság (Ítéletábra) Gž. 3762/2011 sz., 2011. november 21-én hozott másodfokú határozatát, amelyben az ajándékozás visszavonásának lehetőségére, az ajándékozó elszegényedése miatt, a bíróság az 1844. évi szerb Ptk. 567.§-t alkalmazta.

¹⁹ Ld. *Rad na izradi Građanskog zakonika Republike Srbije – Izveštaj Komisije sa otvorenim pitanjima* (A Szerb Köztársaság Polgári Törvénykönyve kidolgozásának folyamatáról – Bizottsági Jelentés a nyitott kérdésekkel), a Szerb Köztársaság Kormánya, Beograd, 2007 (a továbbiakban: Bizottsági Jelentés). A Bizottsági Jelentés elérhető a <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/zakonodavna-aktivnost/gradjanski-zakonik/> honlapon (megtekintve: 2013. október 1-én.).

A Bizottság 2009-ben tette közzé az Előtervezet Második Könyvét, amely a kötelmi jog területét öleli fel.²⁰ Két év elmúltával, 2011-ben tette közzé a Harmadik könyvet²¹, amely a családjogra vonatkozik, valamint ugyanebben az évben a Negyedik könyvet is²², amely az öröklési joggal kapcsolatos, javasolt normatív szöveget tartalmazza. A dologi jogi könyv előtervezete még nem készült el, viszont a Bizottság már a 2007-ben megjelentett első könyvben felvázolta azokat a legjelentősebb dologi jogot érintő nyitott kérdéseket, amelyekre a kodifikációs folyamatban mindenképpen választ kell adni.²³ Az hogy a Kodifikációs Bizottság még nem jelentett meg egy dologi jogi kódexrész tervezetét talán arra vezethető vissza, hogy 2006-ban jelent meg, majd 2012-re véglegesnek tűnő formát nyert a dologi jog területét felölelő rendszerszintű törvény, a Tulajdonjogról és egyéb dologi jogokról szóló törvénykönyv tervezete, amelyet egy másik szakmai bizottság készített el.²⁴ Egyelőre, azonban, a Kodifikációs Bizottság hivatalosan még nem helyezkedett arra az álláspontra, hogy ezt a tervezetet, részben vagy túlnyomórészt, felhasználná a készülő Ptk. Előtervezete dologi jogi könyvének kidolgozásához.²⁵

---

²⁰ Ld. *Građanski zakonik republike Srbije - Prednacrt, Druga Knjiga, Obligacioni odnosi* (A Szerb Köztársaság Polgári Törvénykönyve – Előtervezet, Második Könyv, Kötelmek), Generalni sekretarijat Vlade, Beograd, 2011 (a továbbiakban: Második Könyv). A Harmadik Könyv szövege elérhető a <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/zakonodavna-aktivnost/gradjanski-zakonik/> honlapon (megtekintve: 2013. október 1-én.).

²¹ Ld. *Građanski zakonik republike Srbije - Prednacrt, Treća Knjiga, Porodični odnosi* (A Szerb Köztársaság Polgári Törvénykönyve – Előtervezet, Harmadik Könyv, Családi viszonyok), Generalni sekretarijat Vlade, Beograd, 2011 (a továbbiakban: Harmadik Könyv). A Harmadik Könyv szövege elérhető a <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/zakonodavna-aktivnost/gradjanski-zakonik/> honlapon (megtekintve: 2013. október 1-én.).

²² Ld. *Građanski zakonik republike Srbije - Prednacrt, Četvrta Knjiga, Nasleđivanje* (A Szerb Köztársaság Polgári Törvénykönyve – Előtervezet, Negyedik Könyv, Öröklés), Generalni sekretarijat Vlade, Beograd, 2011 (a továbbiakban: Negyedik Könyv). A Negyedik Könyv szövege elérhető a <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/zakonodavna-aktivnost/gradjanski-zakonik/> honlapon (megtekintve: 2013. október 1-én.).

²³ Ld. Bizottsági Jelentés, 310-403. old.

²⁴ Ld. *Nacrt zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima* (A tulajdonjogról és egyéb dologi jogokról szóló törvénykönyv tervezete). A tervezet szövege elérhető a <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html> honlapon.

²⁵ Ld. Radenka Cvetić, Kodifikacija stvarnog prava u Srbiji – postignuto i moguća budućnost (A dologi jog kodifikációja Szerbiában – a megvalósított eredmények és a

Időközben, 2014. elején megjelent az Előtervezet Ötödik könyve is, az Általános rész²⁶, amely, ha bekerül a kódex javaslatába, értelem-szerűen, annak elejére fog kerülni. Az Ötödik könyv több mint 200 szakaszban tesz javaslatot a polgári jog minden ágára vonatkozó általános szabályainak egy külön könyvben történő megfogalmazására és rendszerzésére.

Az Előtervezet kötelmi jogra, öröklési jogra és családjogra vonatkozó három könyvének alapvető közös vonása, hogy a meglévő, hatályos rendszerszintű törvények szövegéből indulnak ki, de a hatályos normák szövegéhez, ahol azt célszerűnek tartja, alternatív módosításokat vagy új szakaszokkal történő kiegészítéseket javasolnak. A továbbiakban röviden ismertetésre kerülnek a három könyvben javasolt legjelentősebb normatív újítások. Az érthetőséget és áttekinthetőséget jobban szolgálná, ha a könyvek teljes tartalma, és nem csak az új jogi megoldások javaslata, kerülne bemutatásra, de ez a terjedelmi korlátok miatt lehetetlen vállalkozás lenne. E tanulmányban nem kerülnek elemzésre az Ötödik könyvben javasolt rendelkezések, elsősorban azért, mert szintén a terjedelmi korlátok miatt nem lehet egy 200 szakaszból álló, tartalmában véve új normatív szöveget bemutatni. Másrészt a javasolt Általános rész számos olyan rendelkezést tartalmaz, amelyek a többi könyvben is megtalálhatók: pl. az elévülésre vonatkozó szabályok a kötelmi jogi könyvben, vagy a természetes személy cselekvőképességére vonatkozó szabályok a családjogi könyvben. Nyilván, ugyanazokat a kérdéseket nem lehet két (vagy több) helyen szabályozni ugyanabban a kódexben, így ha az általános rész bekerül a Ptk. javaslatába, a többi könyvet kell értelem-szerűen módosítani, illetve a már korábban közzé tett könyvek csak akkor kerülhetnek be a végleges törvényjavaslatba változatlan tartalomban, ha a kódexben mégsem lesz általános rész. Ebből az következik, hogy a Kodifikációs Bizottság még nem helyezkedett végleges álláspontra, hogy szükség van-e általános részre a Ptk.-ban és ha igen (valószínűleg igen), akkor milyen tartalomban, hogy összhangban legyen a kódex többi könyvével.

---

lehetséges jövő), *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* (az újvidéki Jogtudományi Kar kari aktája), 2012/4. sz. 145-155. p, 154. p.

²⁶ Az Általános rész előtervezete elérhető a következő honlapon: http://www.paragraf.rs/kk/images-kk/gradjanski_zakonik_republike_srbije.pdf (megtekintve 2014. május 27-én).

Mint már említésre került, a készülő Ptk. kötelmi jog könyvének előtervezete látott elsőként napvilágot, 2009-ben. A Kodifikációs Bizottság ezen megfontolása, hogy először a kötelmi jog anyagát kodifikálja újra, ésszerűnek tűnik, hiszen az 1978-as évi Kötelmi jogi viszonyokról szóló törvény igencsak időtállóan bizonyult, így annak módosítása illetve kiegészítése bizonyult a legkisebb kihívásnak. Azok a hiányosságok, illetve joghézagok, amelyeket a kötelmi jogi könyv orvosolni kíván, többnyire már ismeretesek és egyértelműek voltak a szakma és jogtudomány számára. Ezeken felül, azonban, a Bizottság az Előtervezetben számos olyan újítást is javasol, amelyeket a szakma nem tekint a Kt. hiányosságának, viszont amelyeknek a majdani kódexben való szabályozása célszerű.

A kötelmi jogi könyv előtervezete új fogalom-meghatározásokat, egyes esetekben szinte tankönyvszerű definíciókat tartalmaz. Ezeket a hatályos Kt. egyáltalán nem vagy másképpen definiálja. Az Előtervezet így meghatározza a kötelem²⁷, a kereskedelmi szerződés²⁸, valamint a veszélyes üzem és veszélyes tevékenység²⁹ fogalmát, amelyeket a hatályos Kt. fogalmilag nem határoz meg, illetve a hatályos Kt.-től eltérő módon határozza meg a kár³⁰ és a vétkesség³¹ fogalmát. A szerződéstől való elállás kontextusában az Előtervezet új jogintézményként bevezeti és meghatározza az alapvető szerződésszegés fogalmát³².

Ezekben a legfontosabb, szinte elvi jelentőségű új rendelkezések mellett, az Előtervezet számos kiegészítést és módosítást javasol az alapul vett hatályos Kt. szövegéhez képest.

A kötelmi jog általános részéhez sorolható jogintézményekkel kapcsolatban az Előtervezetben részletesebb szabályok lelhetők fel a képviselő intézményéről (alternatív normaszöveggént lehetővé teszi cselekvőképtelen személyek meghatalmazását³³, a Gazdasági társaságokról szóló törvényből átveszi a prokúra intézményét³⁴, etc.), a tejesí-

---

²⁷ Ld. Második Könyv, 1. szak.

²⁸ Ld. Második Könyv, 17. szak. 2. bek.

²⁹ Ld. Második Könyv, 187. szak.

³⁰ Ld. Második Könyv, 168. szak.

³¹ Ld. Második Könyv, 171. szak.

³² Ld. Második Könyv, 138. szak.

³³ Ld. Második Könyv, 85. szak.

³⁴ Ld. Második Könyv, 102-106. szak.

tésről (alternatívaként új szabályozást javasol a cselekvőképtelen adós teljesítésére³⁵, elszámolásra több tartozás esetén³⁶, áljogosultnak való teljesítésre³⁷, harmadik személy jogára a teljesítés elfogadására³⁸, valamint az adósi késedelemre vonatkozólag³⁹), a kötelem beszámítással történő megszűnéséről⁴⁰, etc.

A szerződési jog általános részében az Előtervezet új vagy módosított szabályozást javasol⁴¹ a szerződési tárgyalásokra⁴², a szerződési ajánlatra⁴³, az előszerződésre⁴⁴, a szerződés értelmezésére⁴⁵ a szerződés megváltozott körülmények miatti felmondására⁴⁶, etc., valamint bevezetné az opciós szerződést⁴⁷ és kifejezetten szabályozná az elidegenítési és terhelési tilalmat alapító szerződést⁴⁸.

A szerződési jog különös részében, azaz az egyes szerződésekre vonatkozó részben, az Előtervezet lényeges kiegészítéseket tartalmaz a hatályos szabályozáshoz képest az adásvételi szerződés⁴⁹, az építési (kivitelezési) szerződés⁵⁰, fuvarozási szerződés⁵¹, az ügynöki szerződés⁵², az utazásszervezési szerződés⁵³, a kezességi szerződés⁵⁴ tekintetében. Az Előtervezet szerint tételes jogi szabályozást nyernének azok a klasszikusnak nevezhető szerződések, amelyeket az 1978-as Kt. az akkori jogszabályalkotási hatáskörök megoszlása miatt nem szabályozott, illet-

---

³⁵ Ld. Második Könyv, 332. szak.

³⁶ Ld. Második Könyv, 350. szak.

³⁷ Ld. Második Könyv, 342. szak.

³⁸ Ld. Második Könyv, 373. szak.

³⁹ Ld. Második Könyv, 365-366. szak.

⁴⁰ Ld. Második Könyv, 378. szak.

⁴¹ Ennek okairól ld. részletesebben József Szalma, *Culpa in contrahendo unter Berücksichtigung der Doktrin und Rechtsprechung in Serbien*, 167-206. p. in: *Haftung aus Verschulden beim Vertragsabschluss in Zentral- und Osteuropa*, herausgegeben von Rudolf Welsler, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2012.

⁴² Ld. Második Könyv, 23. szak.

⁴³ Ld. Második Könyv, 26-27, 30. és 31. szak.

⁴⁴ Ld. Második Könyv, 40. szak.

⁴⁵ Ld. Második Könyv, 109, 110. és 111. szak.

⁴⁶ Ld. Második Könyv, 145-148. szak.

⁴⁷ Ld. Második Könyv, 41. szak.

⁴⁸ Ld. Második Könyv, 47. szak.

⁴⁹ Ld. Második Könyv, 505. szak.

⁵⁰ Ld. Második Könyv, 793, 794. és 795. szak.

⁵¹ Ld. Második Könyv, 888, 889, 907, 917. és 920. szak.

⁵² Ld. Második Könyv, 1039-1070. szak.

⁵³ Ld. Második Könyv, 1118-1144. szak.

⁵⁴ Ld. Második Könyv, 1323a. szak.

ve amelyekre vonatkozólag a jogalkotó nem tartotta célszerűnek, hogy törvényi szabályozást nyerjenek. Ezek az ajándékozási szerződés⁵⁵, a haszonkölcsön-szerződés⁵⁶, a társasági szerződés⁵⁷, a vitás dolog letéte mint a letéti szerződés egyik különös neme⁵⁸, visszavásárlási jog mint az adásvétel különös neme⁵⁹, valamint a mezőgazdasági együttműködési szerződés mint a társasági szerződés altípusa⁶⁰. A Előtervezet részletes szabályokat tartalmaz az újabb keletű, a kereskedelmi gyakorlatban meghonosodott szerződéstípusokra vonatkozólag, de külön kihangsúlyozza, hogy a polgári törvénykönyvbe való integrálásuk szükségessége vitatott.⁶¹ Ezek a franchise-szerződés⁶², faktoring-szerződés, az operatív lízingszerződés⁶³ és a forgalmazási szerződés⁶⁴. Ezek közül csak a faktoring-szerződésnek van jelenleg tételesjogi szabályozása⁶⁵, igaz e törvény az Előtervezet Második Könyvének megjelenése után került elfogadásra. A pénzügyi lízinget külön törvény szabályozza.⁶⁶ Az Előtervezet szerint a kódexben csak az operatív lízing szerepelne, míg a pénzügyi lízing külön törvény szabályozási tárgya maradna.⁶⁷ A Szerzői jogról és szomszédos jogokról szóló törvényben szabályozott felhasználási szerződés átkerülne a kódex kötelmi jogi könyvébe, az egyes szerződések közé.⁶⁸ Érdekes módon, azonban, az egyes szerződések joganyagába nem kerülne be a tartási szerződés, pedig a polgári törvénykönyvek hagyományosan éppen ebben a részben szabályozzák ezt a szerződéstípust. A tartási szerződést a hatályos szerb jogban, az akkori törvényhozási hatáskörök megoszlása miatt, nem a Kt. szabályozza, hanem az Öröklés-

---

⁵⁵ Ld. Második Könyv, 660-680. szak.

⁵⁶ Ld. Második Könyv, 738-754. szak.

⁵⁷ Ld. Második Könyv, 835-863. szak.

⁵⁸ Ld. Második Könyv, 967. szak.

⁵⁹ Ld. Második Könyv, 590-592. szak.

⁶⁰ Ld. Második Könyv, 864-880. szak.

⁶¹ Ld. Második Könyv, Bevezető Megjegyzések, 8. p.

⁶² Ld. Második Könyv, 1257-1273. szak.

⁶³ Ld. Második Könyv, 714-737. szak.

⁶⁴ Ld. Második Könyv, 620-647. szak.

⁶⁵ Ld. *Zakon o faktoringu* (A faktoringról szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2013/62. sz.

⁶⁶ Ld. *Zakon o finansijskom lizingu* (A pénzügyi lízingről szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2003/55, 2005/61, és 2011/31. sz.

⁶⁷ Ld. Második Könyv, 717. szak. 2. bek.

⁶⁸ Ld. Második Könyv, 806-834. szak.

ről szóló törvény.⁶⁹ Az Öröklésről szóló törvény viszont nem szabályozza az alimentációs szerződések másik változatát, az életjáradéki szerződést, illetve erre vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaz a Negyedik könyv sem. Ennélfogva, ha az Előtervezet a jelenlegi tartalmában kerülne elfogadásra, az életjáradéki szerződéssel kapcsolatos joghézag továbbra is fenn állna.

A Második Könyv a kártérítési jogi részben is számos újítást tartalmaz a hatályos Kt.-hez képest. A legfontosabb, szinte elvi jelentőséggel bíró újítás, az állam kárfelelősségét érinti. Habár a hatályos Kt. értelmében is, az általános kártérítési szabályok szerint, az állam, vagy az állami hatalmat gyakorló területi igazgatási egység (autonóm tartomány, helyi önkormányzatok) is teljes kártérítési felelősséggel tartozik, az Előtervezet javasolja ennek kifejezett rögzítését a majdani Ptk.-ban.⁷⁰

Az Előtervezet kiterjesztené a kár fogalmát: a vagyoni kár fogalmába beemelné a törvénnyel védett érdekek megsértését, míg a nem vagyoni kár fogalmában külön, önálló kártípust képezne a szavatolt személyiségi jogok megsértése⁷¹ (a hatályos Kt. szerint a személyiségi jog megsértése csak akkor ad alapot kártérítéshez, ha az lelki fájdalmakat eredményez).

Mint már említésre került, az Előtervezet új vétkesség-meghatározást tartalmaz. Míg a hatályos Kt. szerinti vétkesség-meghatározás a szubjektív vétkesség fogalomhoz közelít (hiszen a vétkességet szándékossgal és gondatlansággal határozza meg), amelyet ugyan a gyakorlat objektív vétkesség-meghatározásként értelmez, az Előtervezet egyértelműen objektív meghatározást tartalmaz, mert a vétkességet az adott helyzetben elvárt magatartástól való eltérés mércéjével határozza meg.⁷² Az Előtervezet pontosan definiálná a gépjármű fogalmát, a közlekedésben gépjárművel okozott kárért való kártérítési felelősség kontextusában.⁷³ A hatályos Kt. nem definiálja a gépjármű fogalmát, ami a gyakorlatban eltérő értelmezésekhez vezetett. Az Előtervezet külön szabályozná az orvosok és az egészségügyben dolgozók által okozott kárért való kártérítési felelősséget.⁷⁴ A hatályos Kt.-ben erről külön rendelkezés nincs – kárfelelősségüket, azaz az egészségügyi intézmény kárfele-

---

⁶⁹ Ld. Öröklésről szóló törvény, 194-205. szak.

⁷⁰ Ld. Második Könyv, 186. szak.

⁷¹ Ld. Második Könyv, 168. szak.

⁷² Ld. Második Könyv, 171. szak.

⁷³ Ld. Második Könyv, 192. szak.

⁷⁴ Ld. Második Könyv, 208. szak.

lösségét, amelyben dolgoznak, az általános kártérítési szabályok szerint kell meghatározni, azzal az eltéréssel, hogy vétkességüket a legszigorúbb mérce, a jó szakember mércéje szerint kell megítélni. A kártérítés mértékének meghatározásában az Előtervezet újítást tartalmaz: előírnyozza, hogy, ha a kár mértéke pontosan nem állapítható meg, a kártérítés mértékét a bíróság a méltányosság mércéje szerint szabadon állapíthatja meg, figyelembe véve az eset körülményeit.⁷⁵ Kiemelkedő jelentőséggel bír a nem vagyoni kár koncepciójának módosulása az Előtervezetben, amely elismeri a jogi személyek jogát a jó hírnév megsértéséből eredő nem vagyoni kár pénzben történő térítésére.⁷⁶

A kártérítési jog terén rendszerszintű újítást jelent majd bizonyos, hagyományosan quasi-delictumoknak nevezett tényállások kódexbe iktatása. A törvényhozási hatáskörök akkori megoszlása miatt, a hatályos Kt. ezeket a különös kárfelelősségi alakzatokat nem szabályozta. Ezzel ellentétben, az Előtervezet szerint szabályozást nyernének az állatkárokból eredő kártérítési kötelek⁷⁷ és az épület tulajdonosának kártérítési felelőssége az épület összeomlásával vagy részének leesésével másnak okozott kárért.⁷⁸

Harmadik Könyv – Családjog

Az Előtervezet harmadik, családjogra vonatkozó könyve számos újítást tartalmaz a hatályos 2005. évi Családtörvényhez képest, mindamelllett, hogy e törvény a polgári jog anyagát szabályozó rendszerszintű törvények közül a legújabb, így a többihez képest a legnagyobb mértékben vette figyelembe az időközben beállt társadalmi változásokat, illetve a legújabb tudományos álláspontokat és gyakorlati tapasztalatokat.

A hatályos törvény ugyanazon negatív feltételeket, azaz akadályok fenn nem állását, szabja meg mind a házasság, mind az élettársi kapcsolat feltételeiül. Az Előtervezet Harmadik Könyve az élettársi kapcsolat családjogi elismerésének akadályait a fennálló házasságra és a vérrokonság meghatározott fokára szűkíti (amely megegyezik a véro-

---

⁷⁵ Ld. Második Könyv, 210. szak.

⁷⁶ Ld. Második Könyv, 226. szak.

⁷⁷ Ld. Második Könyv, 197-200. szak. A hatályos jogban az állatkárokból eredő köteleket külön törvény szabályozza, részben pótolván a quasi-delictumokkal kapcsolatos joghézagot. Ld. *Zakon o divljači i lovstvu* (A vadról és vadászatról szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2010/18. sz., 87-91. szak.

⁷⁸ Ld. Második Könyv, 201-202. szak.

konság azon fokával, amely házassági akadálynak minősül).⁷⁹ Az Előtervezet szerint, tehát, kiskorúság, gyámsági viszony, az adoptív (örökbefogadással létrejövő) és házassági rokonság (sógorság), belátási képtelenség és akarathibák többé nem lennének az élettársi kapcsolat családjogi joghatásai létrejöttének akadályai. A jogirodalom úgy ítéli meg, hogy ezek az akadályok méltánytalanul hátrányosan érintik azt az élettársat, akinél fennállnak, mert így önhibáján kívül nem érvényesítheti az érvényes élettársi kapcsolatból eredő családi vagyoni és személyes jellegű jogait a másik élettárral szemben.⁸⁰ A Kodifikációs Bizottság egyelőre még nyitott kérdésként tekint arra, hogy az élettársi kapcsolat családjogi joghatásai továbbra is bejegyzés nélkül álljanak be vagy ezt a nyilvántartásba vétel feltételéhez kösse.⁸¹ Az azonos neműek élettársi kapcsolatát (a szűkebb értelemben vett bejegyzett élettársi kapcsolatot) az Előtervezet külön törvény szabályozási tárgyává tenné⁸², azaz e kérdést a kódex nem szabályozná. Attól eltekintve, hogy erre léteznek példák az összehasonlító jogban, a Kodifikációs Bizottság egyértelműen kizárja az azonos neműek házasságát⁸³, így erre vonatkozó rendelkezés nincs az Előtervezetben.

Az Előtervezet alternatív normaszöveggént javasolja a polgári és az egyházi házasságkötés teljes jogi kiegyenlítését⁸⁴. Ez azt jelentené, hogy a házasulandóknak nem kellene szükségszerűen az anyakönyvezető előtt házasságot kötniük, hanem ezt megtehetnék a választásuk szerinti egyház képviselője előtt, aminek joghatását az állam érvényes házasságkötésként ismerné el. Az egyházi és a polgári házasságkötés jogi kiegyenlítéséhez, azonban, szükséges az Alkotmány módosítása, amely előírja, hogy házasságkötés állami szerv előtt történik.⁸⁵

A gyermekek jogállása tekintetében az Előtervezet kifejezetten rögzítené, hogy a gyermekvédelmi jogszabályok értelmében minden 18

---

⁷⁹ Ld. Harmadik Könyv, 4. szak. 1. bek.

⁸⁰ Ld. Olga *Cvejić Jančić*, Prednacrt Građanskog zakonika Srbije – Novine u oblasti porodičnih odnosa (Szerbia Polgári Törvénykönyvének Előtervezete – Újdonságok a családi viszonyok területén), *Pravni život* (Jogélet – a Szerb Jogász Egylet tudományos folyóirata), 2011/9. sz. 917-930. p., 918. p.

⁸¹ Uo. 918-918. p.

⁸² Ld. Harmadik Könyv, 4. szak. 3. bek.

⁸³ Ld. *Cvejić Jančić*, i.m., 919. p.

⁸⁴ Ld. Harmadik Könyv, 24. szak. alternatív normaszöveg.

⁸⁵ Ld. Ustav Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Alkotmánya), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2006/98. sz., 62. szak. 2. bek.

évnél fiatalabb személy gyermeknek minősül⁸⁶, valamint fontolóra veszi a testi fenyítés minden formájának tilalmát⁸⁷. Kiemelkedő fontosságú újítást jelent az Előtervezetnek az a rendelkezése, amely lehetővé tenné a béranya útján megvalósuló családvállalást. A hatályos jog tiltja és büncselekménynek minősíti a béranyaság minden formáját⁸⁸, ami nincs összhangban az családtervezés és a gyermekvállalás állami támogatásának alkotmányos garanciájával. A béranyaság törvény általi engedélyezése összhangban lenne ezzel az alkotmányos alapjoggal. A gyermek érdekeinek fokozottabb oltalmát segítené elő az Előtervezet azon rendelkezése, amely szerint a gyermeknek a gyámhivatal egyetértése nélkül nem lenne joga elutasítani az életmentő vagy egészségkárosodást megelőző egészségügyi ellátást.⁸⁹ A hatályos törvény rendelkezéseinek értelmezése szerint, a 15 évnél idősebb, belátóképességgel rendelkező gyermek bejegyzése szükséges minden, őt érintő egészségügyi ellátáshoz, ami implicite magában foglalja az egészségügyi ellátás elutasításának jogát is.⁹⁰ Az Előtervezet részletesebben szabályozza a gyermek és a vele közös háztartásban nem élő szülő kapcsolattartási jogát és kifejezetten szavatolja a kapcsolattartási jogot a gyermek és a vele közös háztartásban nem élő szülő rokonai között, amennyiben az a gyermek legjobb érdekét szolgálja. Ezt az újítást az indokolja, hogy a szülői felügyeletet gyakorló szülő gyakran akadályozza a gyermek kapcsolattartását nem csak a másik szülővel, hanem annak közeli rokonaival is. Az Előtervezet szerint, a kapcsolattartási jog e dimenziója is bíróságilag kikényszeríthetővé válik.⁹¹

Az Előtervezet újból bevezetné a részleges vagy felbontható örökbefogadást.⁹² A hatályost megelőző családjogi törvény⁹³ ismerte ezt

---

⁸⁶ Ld. Harmadik Könyv, 7. szak. 2. bek.

⁸⁷ Ld. Harmadik Könyv, 7. szak. 2. bek., alternatív normaszöveg.

⁸⁸ Ld. *Zakon o lečenju neplodnosti postupcima biomedicinski potpomognutog oplodjenja* (A biomedicinai eljárásokkal elősegített megtermékenyítéssel történő meddség kezeléséről szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2009/72. sz., 56. szak. 1. bek. 25) pont, valamint 73. szak. 1. bek.

⁸⁹ Ld. Harmadik Könyv, 77. szak. 3. bek., harmadik alternatív normaszöveg.

⁹⁰ Ld. Családtörvény, 62. szak. 2. bek.

⁹¹ Ld. Harmadik Könyv, 76. szak. 6. bek.

⁹² Ld. Harmadik Könyv, 124. és 126. szak.

⁹³ Ld. *Zakon o braku i porodičnim odnosima* (A házasságról és családi viszonyokról szóló törvény), Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije (A Szocialista Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 1980/22, 1984/24 – másik törvény, 1988/18. sz., Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye),

a jogintézményt, amelyet a hatályos törvény eltörölt. Az Előtervezet szerint részletes szabályozást nyerne a külföldi állampolgárok örökbefogadási joga.⁹⁴

A legjelentősebb újítások között, amelyek a gyermekek érdekeit hivatottak oltalmazni, mindenképpen meg kell említeni az ún. alimentációs alapok létrehozását.⁹⁵ A gyakorlatban komoly problémát jelent, hogy igen gyakran a gyermektartásdíjra kötelezett szülő nem tud vagy nem akar eleget tenni e kötelezettségének. Ilyen esetben a gyermek gyakorlatilag nem kap tartást, sőt a bírósági eljárás megelőlegezett költségeit is neki kell végérvényesen viselnie. Az Előtervezet szerint, az alimentációs alapok létrehozása orvosolná ezt a problémát, mert a megítélt tartásdíjat az alap fizetné ki a gyermeknek, amelynek utána értelemszerűen visszereseti, megtérítési joga keletkezik a tartásdíjra kötelezett szülővel szemben. A visszereseti jog érvényesítésében az alap a szülőtől a tartásdíj 10% átalánnyal növelt összegét követelheti. Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy fokozza a gyermektartásdíjra kötelezett szülő teljesítési készségét.⁹⁶

A házastársak közös vagyonát illetően, az Előtervezet szerint nem csak a házassági vagyonközösség fennállása során szerzett vagyon, hanem a külön vagyont képező vagyoni javak hasznai is közös vagyonnak minősülnek.⁹⁷ A hatályos szabályozás szerint, csak azok a hasznok minősülnek közös vagyonnak, amelyeket a házastársak munkával valósítottak meg, míg a munka befektetése nélkül megvalósított hasznok nem minősülnek közös vagyonnak, hanem annak a házastársnak a külön vagyonát képezik, akinek a külön vagyonában van a hasznot hozó dolog.⁹⁸ Az Előtervezet szerint, tehát, minden haszon közös vagyonnak minősülne. Erre az újításra a megváltozott társadalmi-gazdasági viszonyok miatt van szükség. Számos esetben történik meg, ugyanis, hogy az egyik házastárs jelentősebb (főleg ingatlan) vagyonnal lép a házasságba, amelyet bérbe ad és így nem kell dolgoznia, jövedelmet hozó tevékenységgel foglalkozni. A másik házastárs jövedelme, aki egyedülként dolgozik a háztartásban, viszont közös vagyonnak minősül, amelyből a házassági vagyonközösség megszűnése esetén a nem dolgozó, de vagyonát bérbe

---

1993/22, 1993/25 – kijavítás, 1994/35, 1995/46 – másik törvény és 2001/29. sz.

⁹⁴ Ld. Harmadik Könyv, 123. szak.

⁹⁵ Ld. Harmadik Könyv, 193-197. szak.

⁹⁶ Ld. Harmadik Könyv, 195. szak. 2. bek.

⁹⁷ Ld. Harmadik Könyv, 201. szak.

⁹⁸ Ld. Családtörvény, 171. szak.

adó és ebből hasznot megvalósító házastárs is osztozna. Az ilyen méltánytalan helyzeteket kívánja az Előtervezet orvosolni.

Megváltozna a közös gyermek ellátásához szükséges, közös vagyont képező javak sorsa a házasság megszűnése esetén. A hatályos törvény szerint ezek a vagyontárgyak a közös vagyon megosztása után a szülői felügyeletet gyakorló szülő külön tulajdonába kerülnek, de nem számítnának bele a közös vagyoni hányadába.⁹⁹ Mivel ezek a javak jelentős értékűek lehetnek, amelyekkel a szülői felügyeletet gyakorló szülő a közös vagyon megosztása után teljesen önállóan rendelkezhet, e helyzet a visszaélések kockázatát rejti magában. Ezért az Előtervezet azt javasolja, hogy ezek a javak a szülők közös tulajdonát képezzék a házasság megszűnése után azzal, hogy annak a szülőnek kell kiadni, aki a szülői felügyeletet gyakorolja.¹⁰⁰

Végül, az Előtervezet a hatályos törvénytől lényegesen részletesebb szabályokat tartalmaz a házassági vagyoni szerződésre vonatkozólag is. A házassági vagyoni szerződést a II. világháborút utáni jogrend tilos szerződésnek minősítette, amelyet a 2005-évi, hatályos Családtörvény vezetett be újból a szerb jogba. A hatályos szabályozás egyes hiányosságaira az elmúlt nyolcévnyi gyakorlati alkalmazás mutatott rá. Az Előtervezet fokozná a bíróság jogosítványait a szerződés megkötésekor, a gyengébb fél védelmének céljából. Így, elutasíthatja a szerződés megkötését, amennyiben úgy ítéli meg, hogy az nem oltalmazza mindkét fél érdekeit a kellő mértékben. Az Előtervezet külön kiemeli az eljáró bírót azon kötelességét, hogy felhívja a felek figyelmét arra, hogy a munkanélküli házastárs, illetve az a házastárs, aki a házasság ideje alatt veszíti el a munkahelyét, a házasság alatt szerzett közös vagyomból nem fog részesülni. Ez nagyon fontos új rendelkezés lenne, hiszen a fokozódó gazdasági válságban egyre bizonytalanabbá válnak a munkahelyek, amire a házasulók a házasság, illetve a házassági vagyoni szerződés megkötésének idejében nem igazán szoktak gondolni. A hatályos törvény szerint a bíróság kitanítási kötelezettsége csak a házassági közös vagyon kizárásának tényére és annak következményeire vonatkozik.¹⁰¹ Emellett, bővül a felek szerződési szabadságának terjedelme is. Míg a hatályos törvény értelmében a házasulandók csak a házassági közös vagyont tudják teljesen vagy részben, egyenlő vagy egyenlőtlen arányban

---

⁹⁹ Ld. Családtörvény, 183. szak. 1. bek.

¹⁰⁰ Ld. Harmadik Könyv, 203. szak.

¹⁰¹ Ld. Családtörvény, 188. szak. 2. bek.

kizárni. Az Előtervezet, azonban, különböző házassági vagyoni rendszerek kikötését teszi lehetővé. Véleményünk szerint, ez a gyengébb fél érdekeit jobban védi, mert a felek egymástól pontosan elhatárolt vagyoni rendszerek közül választhatnak és nem kell szerződésükben sajátos vagyoni rendszert kialakítaniuk. Az Előtervezet szerint választhatnak a vagyoni elkülönítési rendszer¹⁰², a közös vagyoni hányad meghatározása¹⁰³, választási jog kikötésének rendszere a közös vagyoni megosztása és kiadása során¹⁰⁴, választási jog kikötésének rendszere a közös vagyoni vagy hagyatéki felosztása esetén¹⁰⁵, a halasztott közszerzeményi vagyoni rendszere¹⁰⁶, illetve az általános vagyoni közösségi rendszer között¹⁰⁷.

Negyedik Könyv – Öröklési jog

A kódex Előtervezetének az öröklési jognak szentelt Negyedik Könyve a hatályos, 1995. évi Öröklésről szóló törvényt veszi alapul. Az Előtervezetben javasolt újítások között, legfontosabbnak az öröklési szerződésnek, mint új öröklési jogcímnak a bevezetését kell megemlíteni. A hatályos törvény két öröklési jogcímet ismer: a végrendekezést és a törvény szerinti öröklést. Az öröklési szerződést az Előtervezet a harmadik öröklési jogcímként említi, a törvény és a végintézkedésen alapuló öröklés után.¹⁰⁸ Ez a törvényi felsorolás bírálható, hiszen e három öröklési jogcím alkalmazási sorrendje éppen a fordított. Öröklési szerződést kizárólag csak házastársak köthetnek, saját nevükben¹⁰⁹, de nem szükségszerűen saját javukra, hanem gyermekük vagy közös gyermekük, illetve leszármazóik javára is¹¹⁰. Az öröklési szerződés érvényességéhez, a szigorú alaki követelmények és a szerződést hitelesítő bírónak, illetve közjegyzőnek a szerződésnek a kötelelő rész érvényesítését kizáró joghatására vonatkozó kitanítási kötelezettségén kívül¹¹¹, szükséges még a szerződő felek leszármazóinak beleegyezése is¹¹². Az öröklési szerződés

---

¹⁰² Ld. Harmadik Könyv, 220. szak.

¹⁰³ Ld. Harmadik Könyv, 221. szak.

¹⁰⁴ Ld. Harmadik Könyv, 222. szak.

¹⁰⁵ Ld. Harmadik Könyv, 223. szak.

¹⁰⁶ Ld. Harmadik Könyv, 224. szak.

¹⁰⁷ Ld. Harmadik Könyv, 225. szak.

¹⁰⁸ Ld. Negyedik Könyv, 2. szak., alternatív normaszöveg.

¹⁰⁹ Ld. Negyedik Könyv, 181. szak. 1. bek.

¹¹⁰ Ld. Negyedik Könyv, 181. szak. 2. bek.

¹¹¹ Ld. Negyedik Könyv, 183. szak.

¹¹² Ld. Negyedik Könyv, 182. szak. E rendelkezésnek az Előtervezet egy másik alterna-

bevezetésének logikus folyományaként, az Előtervezet alternatív javaslatként megtiltja a házastársaknak, hogy egymással tartási szerződést kössenek.¹¹³ Függetlenül attól, hogy a Családtörvény tartásra kötelezi a házastársakat, nagyon gyakran tartási szerződést kötnek, amelynek a célja általában a nem közös gyermeknek az örökségből való kiszorítása, hiszen a tartási szerződés tárgya nem kerül beszámításra az örökségbe, így abból még a kötelelő részre irányuló igények sem érvényesíthetők. Ezt a gyakorlatot kívánja az Előtervezet megszüntetni azáltal, hogy megtiltja tartási szerződést házastársak között, de megnyitja számukra az öröklési szerződés lehetőségét.

Előtervezet három új érdemtelenégi okot vezetne be: érdemtelen az az örökös, aki szándékosan hozta az örökagyót olyan állapotba, amelyben képtelen volt érvényes végrendeletet tenni¹¹⁴, illetve az az örökös, aki megghiúsította vagy megkísérelte megghiúsítani az öröklésnek azt a sorrendjét, amelyet az örökagyó elrendelt vagy amivel számolt.¹¹⁵ A harmadik új érdemtelenégi okra vonatkozólag két szövegváltozatot tartalmaz: érdemtelen az az örökös, aki szándékosan követett el súlyosabb bűncselekményt és az örökagyó haláláig nem tér vissza Szerbiába¹¹⁶, illetve érdemtelen az, aki szándékos bűncselekmény elkövetésével jutatta magát előnyösebb öröklési helyzetbe¹¹⁷.

A kötelelő rész jogi természetével kapcsolatban¹¹⁸, az Előtervezet megtartja a hatályos törvényben foglalt álláspontot, miszerint a kötelelő rész kötelmi jegű természetű, viszont új szabályként bevezeti annak a lehetőségét, hogy a hagyatéki eljárásban eljáró bíró, a kötelelő részre jogosult örökös kérelmére, a hagyatékból a kötelelő része fejében bizonyos dolgokat és jogokat adjon ki, amennyiben azt az eset körülményei indokolják¹¹⁹. Ennélfogva, a kötelelő rész bírói határozat alapján is dologi jogi

---

tíváját is javasolja, amely szerint a szerződés érvényességéhez nem szükséges a leszármazók beleegyezése.

¹¹³ Ld. Negyedik Könyv, 199. szak.

¹¹⁴ Ld. Negyedik Könyv, 4. szak. 1. bek. 3) pont.

¹¹⁵ Ld. Negyedik Könyv, 4. szak. 1. bek. 5) pont.

¹¹⁶ Ld. Negyedik Könyv, 4. szak. 1. bek. 7) pont, első változat.

¹¹⁷ Ld. Negyedik Könyv, 4. szak. 1. bek. 7) pont, második változat.

¹¹⁸ Ld. részletesebben József Szalma, Die Entwicklung des Erbrechts in Serbien, 163-188. p. in: *Erbrechtsentwicklung in Zentral- und Osteuropa*, Veröffentlichungen der Forschungsstelle für Europäische Rechtsentwicklung und Privatrechtsreform an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien, Band II, herausgegeben von Rudolf Welser, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung Wien, 2008.

¹¹⁹ Ld. Negyedik Könyv, 43. szak. 2. bek.

természetűvé válhat (dologi jogi természetet nyerhet a kötelesrész még az örökhatyó végintézkedése alapján is¹²⁰).

Az Előtervezetben bővül a végrendekezési szabadság terjedelme. Míg a hatályos törvény szerint, végrendeletben az örökhatyó csak vagyónára vonatkozó, halála esetére szóló nyilatkozatot tehet, az Előtervezet szerint egyéb nyilatkozatokat is tehet halála esetére.¹²¹ Ezek a nyilatkozatok lehetnek nem vagyoni jellegűek (a temetésére vonatkozó ígények, egyéb kérések és elvárások az örökösökkel szemben, etc.). Figyelembe véve, hogy Szerbiában hamarosan újból létezni fog a közjegyző intézménye¹²² (a II. világháború utáni jogrend szüntette meg), az Előtervezet a végrendelet lehetséges formái között előirányozza a közjegyzői végrendeletet is¹²³. Változnának a végrendelet értelmezésére vonatkozó rendelkezések is: azon felül, hogy a végrendeletet az örökhatyó vélelmezett akaratával összhangban kell értelmezni, a végrendeletnek olyan értelmezést kell adni, hogy az joghatást tudjon kiváltani.¹²⁴ Végül, szigorúbbá válnának a végrendelet alaki követelményei megsértésének jogkövetkezményei: a hatályos törvény szerinti megtámadhatóság helyett, az Előtervezet a semmisség jogkövetkezményét irányozná elő.¹²⁵

Összegző gondolatok

Várhatóan a közeljövőben megszületik a modernkori Szerbia első polgári törvénykönyve. Igaz, hogy nem ez lesz a szó szoros értelmében az első kódex, hiszen Szerbia az 1844-es Ptk.-val, több mint harminc évvel a török hódoltságból való teljes függetlenesedése előtt, belépett azon kisszámú országok sorába, amelyek már a XIX. század első felében kodifikált polgári joggal rendelkeztek. Viszont, az az állítás sem lenne igazán pontos, hogy Szerbiának van Ptk.-ja, mert az 1844-es évi kódex egy teljesen más társadalmi közegben született és formálisan már régen nincs hatályban, mindamellett, hogy egyes rendelkezéseit még mindig alkalmazzák a bíróságok. Ezért joggal védhető az az álláspont, hogy a

---

¹²⁰ Ld. Negyedik Könyv, 43. szak. 3. bek.

¹²¹ Ld. Negyedik Könyv, 78. szak.

¹²² Ld. *Zakon o javnom beležništvu* (A közjegyzőségről szóló törvény), Službeni glasnik Republike Srbije (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), 2011/31, 2012/85. és 2013/19. sz.

¹²³ Ld. Negyedik Könyv, 108. szak.

¹²⁴ Ld. Negyedik Könyv, 136. szak.

¹²⁵ Ld. Negyedik Könyv, 159. szak.

majdani Ptk. valójában a modernkori Szerbia első polgári jogi kódexe lesz.

A Kodifikációs Bizottság 2006-ban történt kinevezése óta, az elmúlt nyolc év során a Bizottság fokozatosan tette elérhetővé a nyilvánosság számára a dologi jogok kivéve, a pandekta rendszer szerinti összes jogágnak (kötelmi jog, családjog és öröklési jog), illetve az általános résznek szentelt kódexrészek munkatervezetét, Előtervezet cím alatt. Az Általános résztől eltekintve, az Előtervezetnek az említett három jogágnak szentelt részei, azonos elvi megfontolásokat és általános módszereket követnek: a Kodifikációs Bizottság a hatályos törvények szövegét vette alapul és jól láthatóan jelezte, hol kívánja azokat módosítani. Ez a módszer helyeselhető, hiszen mindhárom esetben olyan hatályos törvényekről van szó, amelyek modernnek minősülnek, minőségüket, szabályozási megfelelőségüket a gyakorlat nagyobb részt már igazolta. Azoknak a kérdéseknek az esetében, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság még nem helyezkedett egységes és jól körülhatárolható álláspontra, az Előtervezet alternatív normaszövegeket tartalmaz ugyanarra a jogintézményre vonatkozólag, általában kettőt, de kivételes esetekben akár hármat is. Mivel mind a négy könyvet a Bizottság nyilvános, társadalmi vitára bocsátotta, vélelmezhetően a jogtudomány és a jogászai szakma észrevételei alapján hamarosan elkészül egy egységes normatív szöveg, amelyben már nem lesznek nyitott kérdések, alternatív szabályozási javaslatok. Ekkor fog csak a kódex kidolgozásán folyó munka valódi érdemi szakaszába érni.